ศูนย์พักพิงชั่วคราวสำหรับผู้ประสบภัยในสถานการณ์ภัยพิบัติ

Transitional Accommodation for People in Disasters

รับบทความ	25/07/2566
แก้ไขบทความ	10/09/2566
ยอมรับบทความ	19/09/2566

โศจิรัตน์ วรพันธุ์[1], ไตรรัตน์ จารุทัศน์[1], เลอสม สถาปิตานนท์[2]
[1]ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
[2]เกษียณอายุราชการ
Sojirat Woraphant[1], Trirat Jarutach[1], Lersom Sthapitanonda[2]
[1]Department of Housing, Faculty of Architecture, Chulalongkorn University
[2]Retirement
sojirat.wp@gmail.com, trirat.j@chula.ac.th, lersom.s@chula.ac.th

บทคัดย่อ

ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลให้เกิดความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งเกินกว่าความสามารถในการรับมือ โดยเฉพาะเดือนเมษายนและตุลาคมอาจเกิดพายุฝนฟ้าคะนองรุนแรงและพายุหมุนเขตร้อน รวมถึงภัยพิบัติครั้งใหญ่ที่คร่าชีวิตไปมากกว่า 220,000 คน ในเหตุสึนามิ พ.ศ. 2547 บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการรับมือภัยพิบัติ การจัดตั้ง การบริหารจัดการและความเป็นอยู่ในศูนย์พักพิงชั่วคราว งานวิจัยนี้จึงมีกรณีศึกษา 3 แห่งและเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดตั้งและการบริหารศูนย์พักพิงชั่วคราว และบุคลากรทางการแพทย์ จำนวน 20 คน และผู้พักพิง จำนวน 10 คน พร้อมลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

จากการศึกษาพบว่า ด้านการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวยังขาดการปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสมต่อการใช้งานของทุกคน และไม่สามารถรองรับการอพยพของผู้มีอาชีพเกษตรกรได้อย่างเหมาะสม รวมถึงผู้พักพิงยังต้องเผชิญกับความเครียดจากภัยพิบัติ และการอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน ในขณะที่ผู้ประสบภัยบางส่วนไม่ยอมอพยพไปศูนย์ที่ไกลจากชุมชน ด้านการบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราวยังขาดการซักซ้อมระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน เพื่อเรียนรู้ขั้นตอนการอพยพร่วมกัน ดังนั้นในการลดผลกระทบจากภัยพิบัติ ทุกภาคส่วนจำเป็นต้องเรียนรู้จากภัย และสร้างองค์ความรู้เพื่อหาทางรับมือภัยพิบัติและจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวที่มีความเหมาะสม

งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นสิ่งที่ผู้พักพิงต้องเผชิญ และเสนอแนะแนวทางการจัดศูนย์พักพิงชั่วคราว สำหรับผู้ประสบภัยที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: *ศูนย์พักพิง ชั่วคราว ผู้ประสบภัย ภัยพิบัติ*

Abstract

Natural disasters are destructive to lives and properties, and their impacts are beyond human capacity to handle, for example, severe storms and tropical cyclones in April and October. Another example is the tsunami which was a major calamity in 2003 during which over 220,000 lives were taken. The current research endeavor aimed to study the capacity to cope with disasters, and the establishment, administration, and lives in transitional accommodation for people suffering from disasters. Case studies were adopted from three sources, and the study was qualitative in nature employing an in-depth interview with 20 experts in establishing and administering transitional accommodation for people suffering from disasters and medical personnel, and 10 residents. In addition, a non-participant field observation was conducted.

The results revealed that, in terms of the establishment of transitional accommodation for people suffering from disasters, the accommodation was not appropriately designed to sufficiently accommodate people with different needs. Also, the needs of sufferers who are agriculturalists were not appropriately addressed. Furthermore, residents encountered tension from disasters and sharing space with others for an extended period. Some sufferers refused to be relocated to the transitional accommodation, which was located far from their local community. Regarding the administration of the transitional accommodation, practices between the local organizations and communities were still lacking. In fact, it is crucial for them to learn to be cooperative in the relocation attempt. Therefore, to alleviate the impacts of disasters, all sectors necessarily learn lessons from disasters, and acquire knowledge in handling them while also establishing appropriate transitional accommodation.

The current study demonstrated difficulties and challenges faced by sufferers and provided a guideline for establishing transitional accommodation for people suffering from disasters.

Keywords: *transitional accommodation, transitional, suffers, disasters*

บทนำ

มนุษยชาติเผชิญหน้ากับภัยธรรมชาติแทบทุกยุคสมัย ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปมากเพียงใด หรือมีเทคโนโลยีที่ล้ำหน้าก็ยังไม่สามารถควบคุมภัยพิบัติธรรมชาติได้ และยังสามารถสร้างความเสียหายได้อย่างมากมายมหาศาลในครั้งเดียว โดยผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นตรงกันว่า ภาวะโลกร้อนเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลให้อัตราการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติเพิ่มขึ้น 5 เท่า และสร้างความเสียหายได้มากขึ้นถึง 7 เท่า (ผู้จัดการออนไลน์, 2564) ในขณะที่ประเทศไทยมีโอกาสได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติไม่มากนัก เนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่มีความเหมาะสม อุดมสมบูรณ์ และมีฝนตกตามฤดูกาล (ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคใต้ฝั่งตะวันออก กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, (ม.ป.ป.)) ภัยธรรมชาติที่สำคัญและสามารถสร้างความเสียหายได้มากคือ วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย และแผ่นดินไหว วาตภัยและอุทกภัยมีสาเหตุจากพายุฤดูร้อนและพายุฝนฟ้าคะนองรุนแรง ในขณะที่อัคคีภัยและแผ่นดินไหวเกิดจากการกระทำของมนุษย์

การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติสามารถส่งผลให้เกิดความเสียหายหลายด้าน ทั้งชีวิตและทรัพย์สิน เกิดผลเสียต่อสุขภาพ การหยุดชะงักของการประกอบอาชีพ และการหยุดของบริการต่าง ๆ ตั้งแต่ในระดับย่อยอย่างระดับบุคคลไปจนถึงระดับประเทศ (สรวิศ วิฑูรทัศน์ และคณะ, 2559) ในประเทศที่เกิดภัยพิบัติธรรมชาติอย่างรุนแรงบ่อยครั้ง มักมีการเตรียมแผนรับมือสถานการณ์ และกำหนดอาคารสำหรับใช้เป็นศูนย์พักพิงชั่วคราวเพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยในระหว่างมีภัย อาคารสิ่งก่อสร้างที่สามารถนำมาใช้เป็นศูนย์พักพิงชั่วคราว มีตั้งแต่โรงเรียน สนามกีฬาในร่ม โรงพยาบาล สถานที่ทางศาสนา ไปจนถึงค่ายทหาร เมื่อผู้ประสบภัยไม่สามารถอยู่ในบ้านเรือนตามปกติ กำหนดให้ทำการอพยพไปยังพื้นที่ปลอดภัย เพื่ออยู่อาศัยและเข้าถึงความช่วยเหลือพื้นฐาน แต่ในความเป็นจริงแล้วสภาพอาคารที่ทรุดโทรม แออัด ส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ และไม่สามารถตอบสนองพื้นฐานการดำรงชีวิตให้ผู้พักพิงได้ ศูนย์พักพิงชั่วคราวที่เคยปรากฏในประเทศไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ศูนย์พักพิงชั่วคราวในระบบ คือศูนย์พักพิงที่มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบจัดหา 2) ศูนย์พักพิงชั่วคราวนอกระบบ คือศูนย์พักพิงชั่วคราวที่ผู้อพยพร่วมกันก่อตั้งโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือมีการประสานงาน ทั้งนี้ รูปแบบศูนย์พักพิงชั่วคราวในระบบสามารถแบ่งได้เป็นสิ่งก่อสร้างชั่วคราวและถาวร (กลุ่มประสานงานและจัดการที่อยู่อาศัยชั่วคราว และคณะ, 2555)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นหนึ่งในพื้นที่ประสบอุทกภัยซ้ำซาก เนื่องจากตั้งอยู่บริเวณจุดบรรจบของแม่น้ำชีและแม่น้ำมูล ประกอบกับสถานการณ์ฝนทำให้อุบลราชธานีกลายเป็นศูนย์รวมของน้ำ โดยเฉพาะช่วงเดือนมิถุนายน-เดือนธันวาคม (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี, 2565) และจังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ติดต่อกับทะเลสาบสงขลาและทะเลอ่าวไทย จึงเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยซ้ำซากเมื่อเกิดฝนตกหนักและน้ำทะเลหนุน โดยเฉพาะช่วงเดือนพฤศจิกายน - เดือนมกราคม โดยสถานการณ์สามารถกลับสู่สภาวะปกติได้ใน 1 – 2 วันไปจนถึง 1 – 2 เดือน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาพภูมิประเทศ (กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา, 2564)

สถิติการเกิดภัยพิบัติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระหว่าง พ.ศ. 2554 - พ.ศ. 2563 แสดงข้อมูลความช่วยเหลือด้านที่พักไว้ ดังนี้ สิ่งก่อสร้างชั่วคราว ได้แก่ เต็นท์พักพิงชั่วคราว มีข้อดี คือขนส่งและติดตั้งได้ง่าย ศูนย์พักพิงชั่วคราวประเภทบ้านพักอาศัยชั่วคราว (บ้านน็อคดาวน์) ใช้สนับสนุนเมื่อศูนย์พักพิงชั่วคราวประเภทอาคารถาวรไม่สามารถรองรับผู้อพยพได้เพียงพอ หรือในกรณีสูญเสียบ้านทั้งหลังจากเหตุอัคคีภัย และต้องใช้เวลาซ่อมแซม (ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 12 สงขลา (อำมาตย์ ไชยทวีวงศ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 กันยายน 2565)) สำหรับสิ่งก่อสร้างถาวร ได้แก่ อาคารถาวรที่มีอยู่เดิม สามารถเป็นได้ทั้งอาคารของราชการหรือเอกชน (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2565) ส่วนมากมักใช้เป็นสนามกีฬาในร่ม เนื่องจากความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและห้องสุขา และอาคารที่ถูกสร้างขึ้นใหม่เพื่อรองรับการอพยพโดยเฉพาะ เช่น ศูนย์พักพิงร่วมใจอุ่นไอรัก ในประเทศไทยมีเพียง 12 แห่ง ภาคใต้

บริเวณที่ได้รับผลกระทบจากพายุโซนร้อนปาบึก (สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา สาขาระโนด (คงศักดิ์ คงปาน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 กันยายน 2565)

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่ามีวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยสามารถแบ่งความสอดคล้องได้ 2 ระดับ 1) วิจัยที่มีรูปแบบการศึกษาคล้ายกัน จำนวน 2 เล่ม คือวิจัยหัวข้อแนวทางการออกแบบเพื่อปรับปรุงบ้านพักฉุกเฉินกรณีศึกษา โครงการบ้านต้นแบบ ต.น้ำก้อ จ.เพชรบูรณ์ (สยามศักดิ์ จารุอาภรณ์ประทีป, 2545) ศึกษาการใช้งานบ้านพักชั่วคราวต้นแบบ และวิจัยหัวข้อประสบการณ์จัดการศูนย์พักพิงช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต (อังคณา ช่วยค้ำชู, 2555) ศึกษาบทเรียนจากประสบการณ์จัดตั้งและบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราว 2) วิจัยที่มีกรณีศึกษาใกล้เคียงกัน จำนวน 2 เล่ม คือวิจัยหัวข้อแบบบ้านสำหรับผู้ประสบภัยพิบัติ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (เทบพะวง ไชโกสี, 2561) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเพื่อเสนอรูปแบบที่เหมาะสม และหัวข้อการประเมินการอยู่อาศัยของบ้านถาวรสำหรับผู้ประสบภัยน้ำท่วมภาคใต้ ปีพ.ศ. 2554 : กรณีศึกษาโครงการบ้านพักถาวรจังหวัดกระบี่ (ไชยวุฒิ ตุดบัว, 2555) ประเมินหลังการเข้าอยู่ในบ้านพักถาวร ยังไม่พบวิจัยเกี่ยวกับศูนย์พักพิงชั่วคราว สำหรับผู้ประสบภัยในสถานการณ์ภัยพิบัติ พบเพียงการศึกษาเกี่ยวกับศูนย์พักพิงชั่วคราวประเภทบ้านพักอาศัยชั่วคราว (บ้านน็อคดาวน์) บ้านถาวร รวมถึงประสบการณ์จัดตั้งและบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราว

วัตถุประสงค์

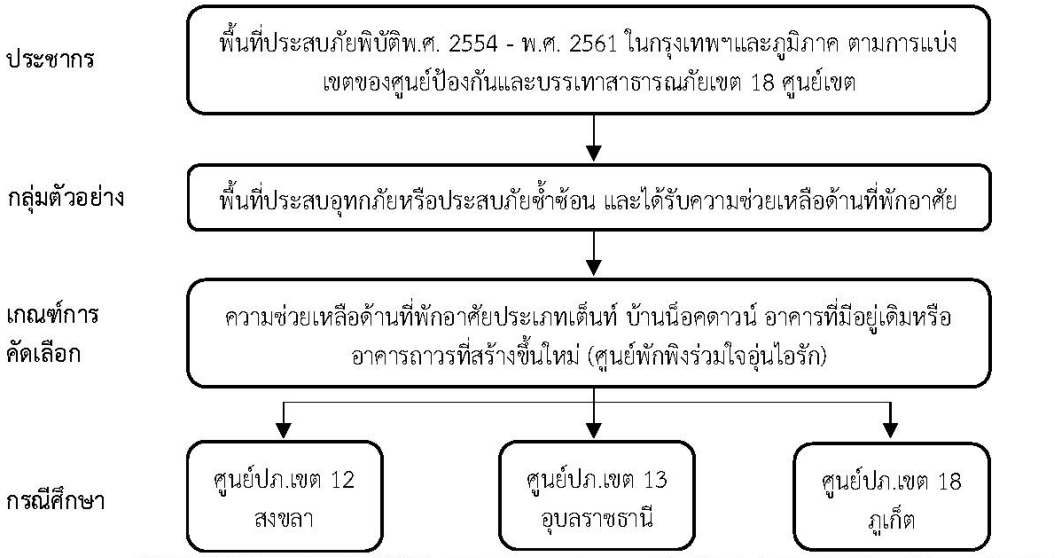
วิจัยนี้เกิดขึ้นเพื่อหา “แนวทางการจัดศูนย์พักพิงชั่วคราว สำหรับผู้ประสบภัยในสถานการณ์ภัยพิบัติอย่างเหมาะสม” ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาการรับมือในสถานการณ์ภัยพิบัติ และการจัดศูนย์พักพิงชั่วคราว 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ในการดำรงชีวิตในศูนย์พักพิงชั่วคราวของผู้ประสบภัย 3) เสนอแนะแนวทางการจัดศูนย์พักพิงชั่วคราวสำหรับผู้ประสบภัยที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอย่างเหมาะสม

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตระยะเวลา ศึกษาภัยพิบัติในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาระหว่าง พ.ศ. 2554-พ.ศ. 2561

ขอบเขตด้านพื้นที่ ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เป็นการคัดเลือกกรณีศึกษาจากสถิติการเกิดภัยพิบัติระหว่าง พ.ศ. 2554 - พ.ศ. 2561 โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือเป็นพื้นที่ประสบอุทกภัยเนื่องจากเป็นภัยที่เกิดขึ้นมากที่สุด หรือพื้นที่ประสบภัยซ้ำซาก และพบความช่วยเหลือด้านที่พัก จากพื้นที่ทั้งหมด 18 เขตรับผิดชอบของศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

เกณฑ์การคัดเลือก

เต็นท์พักพิงชั่วคราว

เต็นท์พักพิงชั่วคราว

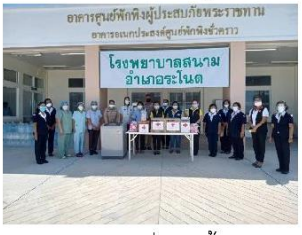

อาคารถาวรที่มีอยู่เดิม

บ้านน็อคดาวน์

อาคารถาวรที่มีอยู่เดิม

อาคารถาวรที่สร้างขึ้นใหม่

อาคารถาวรที่มีอยู่เดิม

อาคารถาวรที่สร้างขึ้นใหม่

ภาพ 1 ผังการคัดเลือกกรณีศึกษา

ที่มา: เรียบเรียงโดย ผู้วิจัย ข้อมูลจาก คู่มือการจัดตั้งและการบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราว โดย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2565.
(http://assist.disaster.go.th/upload/minisite/file_attach/49/d1125511234053cc18e54514e01a978f.pdf).

ตาราง 1 กรณีศึกษาในประเทศไทย

กรณีศึกษา	ประเภท	จังหวัด	กลุ่มตัวอย่าง	การสำรวจ
1. ศูนย์ปภ.เขต 12 สงขลา	1. เต็นท์พักพิงชั่วคราว	สงขลา	16	มี
	2. ศูนย์พักพิงชั่วคราวประเภทบ้านพักอาศัยชั่วคราว (บ้าน Knock down) 3. อาคารถาวรที่มีอยู่เดิม 4. อาคารถาวรที่สร้างขึ้นใหม่	สตูล	1	ไม่มี
2. ศูนย์ปภ.เขต 13 อุบลราชธานี	1. เต็นท์พักพิงชั่วคราว 2. อาคารถาวรที่มีอยู่เดิม	อุบลราชธานี	7	มี
3. ศูนย์ปภ.เขต 18 ภูเก็ต	1. อาคารถาวรที่มีอยู่เดิม 2. อาคารถาวรที่สร้างขึ้นใหม่	พังงา	1	ไม่มี
		ภูเก็ต	2	ไม่มี
		กระบี่	2	ไม่มี
4. อื่น ๆ	1. มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง(ภาฯ)ยามยาก สภากาชาดไทย	-	1	มี
รวมทั้งหมด 30 คน			**30**	

ที่มา: รวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัย, 2565

กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เหมาะสมตามแนวทางของ Miles and Huberman ผ่านการเลือกตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ (criterion sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างตามข้อมูลการเกิดสาธารณภัยที่กำหนดไว้ล่วงหน้า โดยกำหนดขนาดตัวอย่างตามวิธีของ Nastasi and Schensul (Nastasi & Schensul, 2005) ดังตาราง

ตาราง 2 ตารางแสดงการกำหนดกลุ่มประชากรจากระยะเวลาในการสัมภาษณ์

จำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์	ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ 1 ท่าน
30	30 – 45 นาที

ที่มา: Contributions of qualitative research to the validity of intervention research โดย Nastasi, B. K., & Schensul, S. L., 2005. Journal of School Psychology, 43(3), หน้า 177-278. (https://doi.org/10.1016/j.jsp.2005.04.003).

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยจึงเป็นข้อมูลจากการศึกษาในระยะยาวที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) และข้อมูลจากเอกสาร (secondary source) ผ่านการสรุปแบบอุปนัยเพื่อให้ได้ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือภัยพิบัติ การจัดตั้งและบริหารจัดการศูนย์พักพิงฯ ผลกระทบด้านร่างกาย จิตใจและสังคมของผู้พักพิง และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประสบภัยเกี่ยวกับการพักพิงในศูนย์ รวมถึงการลงพื้นที่สำรวจศูนย์พักพิงชั่วคราว

ข้อมูลทุติยภูมิ คือ การศึกษาเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมและรับมือในสถานการณ์ภัยพิบัติ การจัดและบริหารศูนย์พักพิงชั่วคราว รูปแบบศูนย์พักพิงชั่วคราวสำหรับผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมถึงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2564 - พ.ศ. 2570 กฎบัตรมนุษยธรรม และคู่มือการจัดตั้งและการบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราว เป็นต้น

การเก็บข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการศึกษาและการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะ ประกอบด้วย

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) ด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structural interview) จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 2 กลุ่ม จำนวนทั้งหมด 30 คน ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจากกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 10 คน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2 คน บุคลากรทางการแพทย์ 5 คน มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก สภากาชาดไทย 1 คน หน่วยงานท้องถิ่นผู้จัดตั้งและบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราว 2 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ผู้ประสบภัยที่มีประสบการณ์พักพิงในศูนย์พักพิงชั่วคราว จำนวน 10 คน

การลงพื้นที่สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ในขอบเขตกรณีศึกษา 3 แห่ง

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลรูปแบบและการใช้งานศูนย์พักพิงชั่วคราวผ่านการสำรวจ สังเกตและถ่ายภาพ สภาพโดยรอบศูนย์พักพิงชั่วคราวแต่ละประเภท รวมถึงพื้นที่ใช้งานภายในศูนย์พักพิงฯ

ผลของงานวิจัย

จากการศึกษา สามารถแบ่งผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ศึกษาการรับมือในสถานการณ์ภัยพิบัติ และการจัดศูนย์พักพิงชั่วคราว ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ มีความแตกต่างกันตามประสบการณ์ พบว่าในสถานการณ์อุทกภัย พ.ศ. 2562 จังหวัดอุบลราชธานี เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและไม่ทันตั้งตัวจึงไม่มีการเตรียมรับสถานการณ์ และยังคาดไม่ถึงว่าผลกระทบจะรุนแรงกว่าครั้งก่อน ๆ โดยขยายขอบเขตพื้นที่ประสบภัยในที่ที่ไม่เคยท่วม รวมถึงการสื่อสารที่ขาดความชัดเจน และการส่งต่อข้อมูลเท็จ ส่งผลให้การอพยพล่าช้า ในขณะที่ชาวจังหวัดสงขลาประสบอุทกภัยติดต่อกัน 3 – 4 ครั้งต่อปี และในพ.ศ. 2565 ประสบอุทกภัยถึง 5 ครั้งติดต่อกัน ชาวชุมชนจึงไม่ทำการซ้อมอพยพโดยระบุว่าชินแล้วกับขั้นตอนอพยพ และชุมชนดังกล่าวยังมีประสบการณ์อพยพไม่ทันเนื่องจากไม่เชื่อการแจ้งเตือนของผู้นำชุมชน ภายหลังจึงไม่เกิดเหตุการณ์อพยพล่าช้าอีก

โดยทั้งสองจังหวัดต่างก็ประสบปัญหาผู้ประสบภัยไม่ยอมอพยพออกจากที่อยู่อาศัย เพราะกลัวมิจฉาชีพใช้โอกาสที่ไม่มีคนอยู่บ้านเข้ามาลักทรัพย์ และบางส่วนมีความจำเป็นในการอยู่เฝ้าปศุสัตว์ เนื่องจากศูนย์พักพิงไม่มีพื้นที่รองรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจัดแพทย์และอสม. เข้าไปตรวจร่างกาย และให้คำปรึกษาด้านจิตใจอย่างสม่ำเสมอ เมื่อสถานการณ์เข้าสู่สภาวะปกติ ผู้พักพิงที่สามารถกลับเข้าบ้านได้แล้วจะมีทหารคอยช่วยเหลือในการขนของกลับ ทำความสะอาดและซ่อมแซมบ้าน และหน่วยงานท้องถิ่นจะดำเนินการจัดหาเงินช่วยเหลือตามระเบียบกระทรวงการคลัง

ปัจจัยที่ 2 ด้านการจัดศูนย์พักพิงชั่วคราว รูปแบบศูนย์พักพิงชั่วคราวที่พบในจ.อุบลราชธานี ประกอบด้วย เต็นท์พักพิงชั่วคราว ซึ่งตั้งอยู่บนผิวจราจรที่ถูกปิดโดยรอบวัดหรือสถานที่ราชการที่มีสาธารณูปโภค เพราะสามารถจัดวางเต็นท์ได้อย่างเป็นระเบียบ สะดวกต่อการบริหารจัดการ ส่งน้ำอุปโภคและกำลังบำรุงรักษา ทำให้ส่วนที่พักตั้งอยู่ห่างจากพื้นที่อื่น ๆ และเต็นท์มีความยืดหยุ่นต่อการปรับพื้นที่ใช้งาน น้ำหนักเบาขนส่งสะดวก ใช้เวลาติดตั้งน้อย และอาคารถาวรที่มีอยู่เดิม เช่น สนามกีฬาในร่ม ค่ายทหาร สำหรับรองรับกลุ่มเปราะบางโดยเฉพาะ เพราะมีสาธารณูปโภคที่จำเป็น มั่นคงแข็งแรง และมักจะมีห้องน้ำสำหรับผู้พิการ โดยศูนย์พักพิงชั่วคราวที่พบในจ.สงขลา ประกอบด้วย เต็นท์พักพิงชั่วคราว บ้านน็อคดาวน์ซึ่งมีความมั่นคงแข็งแรงและเป็นส่วนตัว แต่ยังต้องมีสุขาเคลื่อนที่ให้บริการเช่นเดียวกับเต็นท์ อาคารถาวรที่มีอยู่เดิม พบว่าบางศูนย์ให้ผู้พักพิงจัดสรรพื้นที่กันเองซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งภายหลัง และอาคารที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ เช่น ศูนย์พักพิงร่วมใจอุ่นไอรัก ที่มีสาธารณูปโภคพร้อมสำหรับการอพยพ แต่ตั้งอยู่ไกลจากชุมชนเป็นเหตุให้ผู้ประสบภัยปฏิเสธที่จะอพยพ เพราะเป็นห่วงบ้าน

นอกจากนี้การเลือกใช้ศูนย์พักพิงชั่วคราวตามลักษณะของภัยพิบัติเป็นเรื่องสำคัญ ประเทศไทยมีโอกาสเกิดภัยพิบัติที่ต่ำ และบางพื้นที่สถานการณ์สามารถคลี่คลายได้ภายใน 1 – 2 วัน จะพบการใช้งานเต็นท์พักพิงชั่วคราว และอาคารถาวรที่มีอยู่เดิมเพื่อลดเวลาเตรียมสถานที่ให้พร้อม สำหรับพื้นที่ประสบภัยเป็นระยะเวลานาน 1 – 2 เดือน จะพบการใช้งานบ้านน็อคดาวน์และอาคารถาวรที่มีอยู่เดิม ซึ่งมีความมั่นคงแข็งแรงเหมาะกับการใช้งานในระยะยาวมากกว่า

ภาพ 2 ศูนย์พักพิงชั่วคราวประเภทเต็นท์ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

ที่มา: เทศบาลเมืองวารินชำราบ

ภาพ 3 ศูนย์พักพิงร่วมใจอุ่นไอรัก จ.สงขลา

ที่มา: สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสาขาระโนด จังหวัดสงขลา

วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ในการดำรงชีวิตในศูนย์พักพิงชั่วคราวของผู้ประสบภัย ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ด้านร่างกาย กลุ่มผู้พักพิงประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งเพศ อายุ โรคประจำตัว และความเสื่อมของร่างกาย ภายในอาคารศูนย์พักพิงชั่วคราวจึงมีการจัดโซนเฉพาะกลุ่มเพื่อรองรับความแตกต่างนี้ ได้แก่ ที่พักสำหรับผู้พักพิงที่มาเป็นครอบครัว ที่พักแยกเพศสำหรับผู้พักพิงที่มาคนเดียว และที่พักสำหรับกลุ่มเปราะบาง ซึ่งพบปัญหาจากพื้นต่างระดับโดยรอบอาคารถาวรที่มีอยู่เดิม และบริเวณห้องน้ำซึ่งมีความจำเป็นต่อการใช้งาน ในขณะที่บ้านน็อคดาวน์ มีลักษณะเป็นบ้านใต้ถุนสูงทำให้ผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพใช้งานได้แค่บริเวณใต้ถุนบ้านที่จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับอยู่อาศัย เช่น แคร่และมุ้งไว้ให้ และเต็นท์พักพิงชั่วคราว เกิดความเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิได้ง่ายทำให้ตอนกลางวันร้อนอบอ้าวและหนาวเย็นตอนกลางคืนไม่เหมาะกับผู้ที่มีร่างกายไม่แข็งแรง

ภาพ 4 ศูนย์พักพิงชั่วคราวประเภทบ้านพักอาศัยชั่วคราว (บ้านน็อคดาวน์)
ที่มา: สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา

ปัจจัยที่ 2 ด้านจิตใจ นอกจากผลกระทบด้านจิตใจจากการเผชิญภัยพิบัติ ความสูญเสีย ความกังวลเรื่องการลักขโมย และการปรับตัวกับการอยู่ในศูนย์พักพิงฯ การขาดความเป็นส่วนตัวในพื้นที่พักอาศัยก็สามารถสร้างความเครียดให้กับผู้พักพิงได้ พบว่าศูนย์พักพิงชั่วคราวแต่ละประเภทสร้างความเป็นส่วนตัว ดังนี้ เต็นท์พักพิงชั่วคราวใช้ผ้าใบพลาสติกปิดโดยรอบ และบ้านน็อคดาวน์มีผนังปิดมิดชิด ในขณะที่อาคารถาวรที่มีอยู่เดิมและอาคารถาวรที่สร้างขึ้นใหม่ มีส่วนที่พักเป็นห้องขนาดใหญ่เพื่อให้จุคนได้มากแต่ไม่มีพื้นที่ส่วนตัวของแต่ละบุคคลหรือแต่ละครอบครัว ส่งผลให้เกิดความเครียดในหมู่ผู้พักพิง และอาจนำไปสู่ความขัดแย้ง

ปัจจัยที่ 3 ด้านสังคม เมื่อเกิดภัยพิบัติขนาดใหญ่ และมีผู้ได้รับผลกระทบในหลายจังหวัดทำให้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างผู้พักพิงที่เกิดจากการอยู่รวมกันของคนหมู่มากจากหลายพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน เช่น ความเปราะบางด้านศาสนา การส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น การทะเลาะกันเองภายในครอบครัวและสร้างความรำคาญให้บุคคลอื่น การแบ่งพื้นที่ไม่ลงตัว และการคุกคามทางเพศ เป็นต้น โดยปัญหาดังกล่าวจะลดลงเมื่อเป็นการอยู่รวมกันของคนในชุมชนเดียวกันหรือกลุ่มเพื่อนบ้านที่มีความสนิทชิดเชื้อและคุ้นเคยกัน ต่อให้เกิดความขัดแย้งก็สามารถไกล่เกลี่ยได้โดยง่าย

เสนอแนะแนวทางการจัดศูนย์พักพิงชั่วคราว สำหรับผู้ประสบภัยที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอย่างเหมาะสม ดังนี้

ผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นตรงกันว่าการพิจารณาคัดเลือกที่ตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราว ควรให้ความสำคัญกับที่ตั้งที่มีความปลอดภัยเป็นอันดับแรก และพิจารณาสถานที่ในชุมชนหรือไม่ไกลจากชุมชน และเป็นที่รู้จักเพื่อจัดตั้งศูนย์พักพิงฯ เป็นการกระจายศูนย์พักพิงฯ ตามชุมชนเพื่อลดความขัดแย้งของคนหมู่มาก (จุไรรัตน์ ศรีศิริ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2566; บรรเทิง พลสวัสดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 เมษายน 2566) ผ่านการคัดเลือกอาคารสิ่งก่อสร้างสำหรับใช้เป็นศูนย์พักพิงชั่วคราวจากสภาพอาคาร ลักษณะอาคาร การใช้งาน ขนาด ระยะเวลาและบริบทของสาธารณภัยร่วมด้วย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2565) รวมถึงดำเนินการปรับปรุงอาคารสถานที่ และเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พักพิงกลุ่มเปราะบาง (จุไรรัตน์ ศรีศิริ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2566; บรรเทิง พลสวัสดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 เมษายน 2566) เช่น ปรับปรุงห้องน้ำสำหรับผู้พิการ เพิ่มราวจับและทางลาด เป็นต้น (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2565) ซึ่งความต้องการใช้พื้นที่ของแต่ละศูนย์พักพิงฯ แตกต่างกันตามลักษณะสังคมและระยะเวลาพักอาศัย ตามมาตรฐานสากลการจัดสรรพื้นที่ศูนย์พักพิงฯ ประกอบด้วย ที่พัก ส่วนกลาง พื้นที่ทางศาสนา โรงครัว พื้นที่ปฐมพยาบาล พื้นที่สุขาภิบาล จุดรับบริจาค จุดลงทะเบียน จุดอำนวยการ พื้นที่จอดรถและการจราจร พื้นที่สำหรับสัตว์เลี้ยงและปศุสัตว์ เป็นต้น (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2565) สำหรับจังหวัดที่ทำการเกษตรและปศุสัตว์

เป็นส่วนใหญ่ การจัดพื้นที่สำหรับปศุสัตว์จึงมีความสำคัญมาก และเป็นการสนับสนุนให้ผู้ประสบภัยอพยพออกจากพื้นที่ โดยภายในศูนย์พักพิงชั่วคราวสามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีในการจัดพื้นที่อาศัยให้มีความเป็นส่วนตัว และลดความเครียด เช่น การทำแผงกั้นจากกระดาษลัง ผ้าม่าน หรือผ้าขาวม้า

ด้านการบริหารจัดการ ควรเตรียมการซักซ้อมระหว่างชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ตรงกันในขั้นตอนการอพยพ เป็นส่วนช่วยในการลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้น (จุไรรัตน์ ศรีศิริ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2566; บรรเทิง พลสวัสดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 เมษายน 2566) และสำหรับพื้นที่ประสบภัยซ้ำซาก การสร้างอาคารถาวรเพื่อรองรับการอพยพโดยเฉพาะ อาจใช้งบประมาณที่สูง และมีโอกาสใช้งานอาคารน้อย สามารถทดแทนได้โดยการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ที่กำหนดไว้สำหรับเป็นจุดอพยพชั่วคราว เช่นเดียวกับสวนอิวาคุระ ในเมืองอิบารากิ จังหวัดโอซากะ ซึ่งเป็นสวนสาธารณะที่มีศาลาที่สามารถปรับเป็นจุดกางเต็นท์หรือที่พักในช่วงภัยพิบัติ เก้าอี้สนามที่สามารถเปลี่ยนเป็นเตาทำอาหาร หรือจุดจอดจักรยานที่สามารถปรับเป็นห้องสุขาได้ เพียงแค่น้ำโถชักโครกและผนังสำเร็จรูปมาติดตั้งเป็นต้น (องค์กรพัฒนาและฟื้นฟูเมืองเมืองญี่ปุ่น, (ม.ป.ป.)) ซึ่งสามารถลดเวลาในการเตรียมสถานที่ และยังสามารถใช้ประโยชน์ได้ในช่วงเวลาปกติ

อภิปรายผลของงานวิจัย

ด้านการเตรียมความพร้อมและตอบสนองต่อเหตุภัยพิบัติ ในการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาสาธารณภัยในลำดับแรกเป็นภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ตนเอง ตาม พ.ร.บ.ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 มาตรา 20 จนกว่าสถานการณ์จะเข้าสู่ภาวะปกติ ภารกิจสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ 1) ระยะก่อนเกิดภัยพิบัติ จัดให้มีการซ้อมอพยพร่วมกันระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ, 2564) และคัดเลือกที่ตั้งหรืออาคารศูนย์พักพิงชั่วคราวบนพื้นที่ปลอดภัย เข้าถึงสะดวก มีปัจจัยพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ในการอยู่อาศัย เช่น ทรัพยากรสำหรับอุปโภค และสาธารณูปโภคที่เพียงพอ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2565) 2) ระยะระหว่างเกิดภัยพิบัติ นอกจากความเสียหายที่เกิดจากภัยพิบัติแล้ว ยังมีผู้ไม่หวังดีสบโอกาสที่ไม่มีคนเข้ามาลักทรัพย์ซ้ำเติมความเสียหาย จึงมีการจัดเวรยามจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและอาสาสมัครเพื่อสอดส่อง (ศูนย์ประสานงานโครงการวิจัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น, 2562) (จุไรรัตน์ ศรีศิริ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2566; บรรเทิง พลสวัสดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 เมษายน 2566) 3) ระยะหลังเกิดภัยพิบัติ ดำเนินการลงพื้นที่ตรวจสอบความเสียหายและจ่ายเงินเยียวยาตามระเบียบกระทรวงการคลัง ช่วยเหลือในการทำความสะอาดและซ่อมแซมบ้าน สำหรับผู้ที่ยังกลับบ้านไม่ได้ ให้ทำการรวมศูนย์พักพิงชั่วคราว จัดหาบ้านน็อคดาวน์ หรือดำเนินการจัดหาที่พักชั่วคราวให้อยู่อาศัยต่อไป (ศูนย์ประสานงานโครงการวิจัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น, 2562)

ด้านการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราว การเตรียมความพร้อมด้านสถานที่เพื่อเปิดศูนย์พักพิงชั่วคราว พิจารณาจากความสามารถในการรองรับการอพยพ มีสาธารณูปโภคพร้อม และเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ได้แก่ สนามกีฬา ศาลาประชาคม โรงเรียน ศาสนสถาน และพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามลำดับ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2565) โดยพิจารณาจากปัจจัยด้านระยะทาง สาธารณูปโภคพื้นฐาน พื้นที่สำหรับพักอาศัย พื้นที่รองรับสัตว์เลี้ยงและปศุสัตว์ ซึ่งสำคัญสำหรับจังหวัดที่มีอาชีพเกษตรกรรมและปศุสัตว์เป็นหลัก และต้องไม่กระทบกับผู้ใช้งานประจำของสถานที่นั้น ๆ และเลือกใช้ศูนย์พักพิงชั่วคราวตามบริบทของระยะเวลาและสถานการณ์ แผนป้องกันและบรรเทา

สาธารณภัยระบุให้พื้นที่เสี่ยงสูงหรือประสบภัยซ้ำซากกำหนดพื้นที่ในชุมชนเพื่อจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราว (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2565)

ผลกระทบด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม สำหรับผู้พักพิงกลุ่มเปราะบางจะมีการแยกพื้นที่หรือแยกอาคารศูนย์พักพิงฯ (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย, 2565) โดยให้มีแพทย์ดูแลอย่างใกล้ชิด และมีบริการรับ – ส่งโรงพยาบาลสำหรับผู้มีโรคประจำตัวต้องได้รับยาและการรักษาต่อเนื่อง เช่น ผู้ป่วยโรคไต (ผู้พักพิง จ.สงขลา) ด้านผู้ประสบภัยที่ไม่ได้อพยพ ก็จะจัดบุคลากรทางการแพทย์และอสม. เข้าไปตรวจร่างกาย และให้คำปรึกษาด้านสภาพจิตใจอาทิตย์ละครั้ง ผู้พักพิงมีแนวโน้มเครียดมากขึ้นเมื่ออยู่ในศูนย์พักพิงชั่วคราวเป็นเวลานาน โดยที่ไม่มีพื้นที่ส่วนตัวสำหรับครอบครัวหรือบุคคลและการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มากที่ไม่รู้จักกัน (จุไรรัตน์ ศรีศิริ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 มีนาคม 2566; บรรเทิง พลสวัสดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 เมษายน 2566) และมีความแตกต่างกันด้านเพศ อายุ ศาสนาก็สามารถก่อให้เกิดความขัดแย้ง จึงจำเป็นต้องมีการสร้างกฎกติกาการอยู่ร่วมกัน (อังคณา ช่วยค้ำชู, 2555) หรือหลีกเลี่ยงการจัดตั้งศูนย์พักพิงฯ ขนาดใหญ่ และจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวขนาดเล็กที่รองรับผู้ประสบภัยไม่เกิน 100 คน กระจายในแต่ละชุมชน

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่คล้ายกัน จำนวน 2 เล่ม พบปัญหาความล่าช้าของระยะเวลาในการก่อสร้างบ้านน็อคดาวน์ จากความไม่ชำนาญของช่างผู้ประกอบและก่อสร้างบ้าน จำนวนแรงงานไม่คงที่ ความไม่พร้อมของวัสดุก่อสร้าง สภาพอากาศเป็นอุปสรรค ทำให้มีระยะเวลาก่อสร้างต่อวันไม่คงที่ ปัญหาในการก่อสร้างจากความคาดเคลื่อนของตำแหน่งชิ้นส่วน และลักษณะของบ้านพักอาศัยมีขนาดใหญ่ใช้เนื้อที่ขนส่งมาก รวมถึงด้านการใช้งานพบว่าผู้พักพิงให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัวสูงถึงร้อยละ 58 (สยามศักดิ์ จารุอาภรณ์ประทีป, 2545) และปัญหาที่พบจากประสบการณ์จัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราว ที่มีผู้พักพิงจำนวนมากถึง 3,600 คนแทบไม่ต่างกับชุมชนขนาดใหญ่ ซึ่งมีความหลากหลายเป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้ง จึงจำเป็นต้องมีการตั้งกฎกติกาการอยู่ร่วมกัน (อังคณา ช่วยค้ำชู, 2555) จึงพบข้อคิดเห็นที่ตรงกัน ดังนี้ 1) บ้านน็อคดาวน์ไม่ได้เหมาะกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้นและจบลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากใช้เวลาติดตั้งนาน 2) ผู้พักพิงให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัวค่อนข้างสูง และศูนย์พักพิงชั่วคราวบางประเภทยังไม่สามารถรองรับความต้องการนั้นได้ และข้อคิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1) ควรจัดตั้งศูนย์พักพิงขนาดเล็กกระจายตามพื้นที่ใกล้ชุมชน เพื่อสนับสนุนให้ผู้พักพิงอพยพ นอกจากนี้ยังไม่มีผู้วิจัยศึกษาการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวในพื้นที่ประสบภัยซ้ำซาก และการพักพิงในระยะสั้น ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงสนใจแนวทางการจัดศูนย์พักพิงชั่วคราว สำหรับผู้ประสบภัยที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติอย่างเหมาะสม

สำหรับวิจัยในครั้งนี้พบข้อจำกัดด้านระยะเวลา เพราะบางเหตุการณ์เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเกิน 10 ปี ซึ่งอาจมีส่วนที่ลืมไปบ้าง หรือข้อมูลขาดหายจากการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ นอกจากนี้ในการสัมภาษณ์ผู้ประสบภัยซึ่งมีความหลากหลายทางศาสนาและภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ภาษามลายู ทำให้เกิดข้อจำกัดในการสื่อสาร และ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถเป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการจัดตั้งและการบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราวที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสาธารณภัย ระยะเวลา และความต้องการของผู้พักพิง และเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้ประสบภัยในการเตรียมรับมือภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคใต้ฝั่งตะวันออก. (ม.ป.ป.). *ภัยธรรมชาติในประเทศไทย.* ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคใต้ฝั่งตะวันออก. http://www.songkhla.tmd.go.th/attachment/images/Disas.pdf

กระทรวงมหาดไทย. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2565). *คู่มือการจัดตั้งและการบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราว.* http://assist.disaster.go.th/upload/minisite/file_attach/49/d1125511234053cc18e54514e01a978f.pdf

กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา. (2564). *แผนเผชิญเหตุอุทกภัย และดินถล่มจังหวัดสงขลา ปี 2564.* https://shorturl.asia/k0HQY

กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี. สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี. (2565). *แผนเผชิญเหตุอุทกภัยจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2565.* https://shorturl.asia/VyQYC

คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ. (2564). *แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2564 - 2570.* https://shorturl.asia/eQZwP

ไชยวุฒิ ตุดบัว. (2555). *การประเมินการอยู่อาศัยของบ้านพักถาวรสำหรับผู้ประสบภัยน้ำท่วมภาคใต้ ปี พ.ศ. 2554 : กรณีศึกษาโครงการบ้านพักถาวรจังหวัดกระบี่* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เทบพะวง ไชโกสี. (2561). *แบบบ้านสำหรับผู้ประสบภัยพิบัติในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผู้จัดการออนไลน์. (2564, 8 กันยายน). ภัยพิบัติธรรมชาติ โหดจัด! คร่าชีวิตกว่า 2 ล้านคน “รุนแรงขึ้น 5 เท่า ในรอบครึ่งศตวรรษ.” *ผู้จัดการออนไลน์.* https://mgronline.com/greeninnovation/detail/*9640000089072*

ศูนย์ประสานงานโครงการวิจัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. (2562). *โครงการวิจัย เรื่อง กลไกในการจัดการภัยพิบัติ กรณีน้ำท่วม โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน.* งาน.

สยามศักดิ์ จารุอาภรณ์ประทีป. (2545). *แนวทางการออกแบบเพื่อปรับปรุงบ้านพักฉุกเฉินกรณีศึกษา โครงการบ้านต้นแบบ ต. น้ำก้อ จ.เพชรบูรณ์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สรวิศ วิฑูรทัศน์, Reyes, D. M. C., & Sarsycki, M. M. (2559). *คู่มือการประเมินความเสี่ยงจากภัยพิบัติ.* สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ สำนักงานประเทศไทย. https://www.disaster.go.th/upload/download/file_attach/58a6b30dd6232.pdf

สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยสหประชาชาติ. กลุ่มประสานงานและจัดการที่อยู่อาศัยชั่วคราว. และองค์กรระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน. (2555). *แนวทางการบริหารจัดการศูนย์พักพิงชั่วคราว.* https://www.cccmcluster.org/sites/default/files/2018-10/Collective%20Centre%20Guidelines%20THAI.pdf

องค์กรพัฒนาและฟื้นฟูเมืองเมืองญี่ปุ่น. (ม.ป.ป.). ***ＵＲが施行する防災まちづくり 防災公園街区整備事業***. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.icic.jp/download/1130ur.pdf

อังคณา ช่วยค้ำชู. (2555, ตุลาคม-ธันวาคม). ประสบการณ์การจัดการศูนย์พักพิงช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ รังสิต. *The Journal of Thailand Nursing and Midwifery Council*, 27, 44-59.

Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *Journal of School Psychology, 43*(3), 177-278. https://doi.org/10.1016/j.jsp.2005.04.003